

УДК 027.7:908:011

I.O. Белоус

Національний університет «Львівська політехніка»

Науково-технічна бібліотека

КРАЄЗНАВЧИЙ НАПРЯМОК БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ

Узагальнено досвід створення Науково-технічною бібліотекою Національного університету «Львівська політехніка» бібліографічних ресурсів краєзнавчого напрямку. Висвітлено основні засади та напрямки бібліографічної діяльності бібліотеки.

Обобщён опыт создания Научно-технической библиотекой Национального университета «Львовская политехника» краеведческих библиографических ресурсов. Освещены основные принципы и направления библиографической деятельности библиотеки.

Experience of creation of local history bibliographic resources by the Scientific and Technical Library of the National University «Lviv Polytechnic» is generalized. The main principles and directions of bibliographic activities of the library are covered.

Ключові слова: бібліотека університету, бібліографічні ресурси, краєзнавча бібліографія.

Ключевые слова: библиотека университета, библиографические ресурсы, краеведческая библиография.

Keywords: University library, bibliographic resources, local history bibliography.

Бібліотеки вищих навчальних закладів, володіючи потужними інформаційними ресурсами та будучі зберігачами регіональної пам'яті, стають генераторами освітньої та науково-дослідної діяльності в галузі відтворення, вивчення та популяризації інтелектуальної спадщини закладу, включаючи його історію.

Науково-бібліографічна та інформаційна робота – один із основних напрямків діяльності бібліотеки вищого навчального закладу. Створюючи різноманітні бібліографічні ресурси, бібліотеки розкривають вклад учених університету в розвиток тих чи інших галузей знань. Важливим принципом бібліографічної роботи університетської бібліотеки є підпорядкування її навчальним, науковим та виховним цілям навчального закладу. Цей принцип і визначає зміст краєзнавчого напрямку бібліографічної роботи бібліотеки.

Важливості краєзнавчої роботи бібліотек і, зокрема, створенню різноманітних бібліографічних ресурсів присвячено низку публікацій. Тема бібліотечного краєзнавства розкрита у публікаціях Кушнарєнко Н. М. [1]. Особливостям краєзнавчого напрямку у створенні бібліографічних ресурсів присвячено публікації Петрикової В. Т. [2]. Основні етапи становлення і розвитку регіональної бібліографії висвітлено у публікації Блажкевич А. Л. [3]. Особливості краєзнавчої діяльності бібліотек вищих навчальних закладів викладено у публікації Смірної Є. [4].

Мета цієї статті – узагальнити досвід створення Науково-технічною бібліотекою Національного університету «Львівська політехніка» бібліографічних ресурсів краєзнавчого напрямку.

Пріоритетним напрямком краєзнавчої бібліографії в бібліотеці є формування, зміцнення та просування «професійної пам'яті», об'єктом якої у даному випадку є університет та його люди (вчені, викладачі, співробітники, студенти).

За 200 років існування Львівської політехніки видатними вченими та педагогами внесено значний вклад в розвиток світової науки, закладено потужний інтелектуальний фундамент. Для бібліотеки, окрім історичних аспектів, не менш важливим є сучасний стан університету та перспективи його

подальшого розвитку. Тому бібліотека Львівської політехніки краєзнавчу бібліографічну діяльність реалізує одночасно по деяким напрямкам:

- Формування окремого фонду праць вчених університету;
- Поточне бібліографування та архівування праць вчених університету;
- Укладання біобібліографічних та персональних покажчиків;
- Виявлення та облік публікацій про університет, його історію та сучасний стан та укладання на цій основі бібліографічних покажчиків.

На відміну від краєзнавчих фондів бібліотек різного підпорядкування, які вирішуючи кожний свої завдання, можуть доповнювати та дублювати один одний, то стосовно праць своїх викладачів, бібліотека ВНЗ є основним джерелом інформації (бібліографічної та повнотекстової) та зберігачем документів, що відносяться до інтелектуальної та історичної спадщини університету.

У бібліотеці Львівської політехніки з 1974 року формується окремим рядом **документний фонд** праць вчених університету. Тоді ж було вироблено критерії формування цієї частки фонду та її відображення в довідково-пошуковому апараті бібліотеки. Ці критерії було закріплено у відповідній регламентуючій та технологічній документації бібліотеки. На сьогодні цей фонд складає понад 12 тис. документів. Основним принципом при відборі видань до цього фонду є принцип найбільш повного відображення в фонді книгозбірні творчої спадщини колективу університету.

У напрямку **поточного бібліографування** праць вчених університету бібліотека розпочала роботу у 1945 році, коли було заведено карткову картотеку праць вчених ЛПІ. У 1949 році було видано бібліографічний покажчик друкованих праць професорсько-викладацького складу «Львовский политехнический институт – отечественной науке и промышленности (1939–

1949 рр.)» [5]. Це була перша спроба узагальнити інформацію про науковий та педагогічний доробок викладачів та науковців інституту.

З 1999 року було започатковано випуск друком щорічного зведеного бібліографічного покажчика, уніфікованого назвою «Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка» [6]. Вийшло друком 16 випусків цього бібліографічного покажчика.

З 2007 року бібліографічні описи документів створюються у бібліотечній інформаційній системі «УФД/Бібліотека». В електронному каталозі створено бібліографічну базу даних «Праці вчених Львівської політехніки», яка збирає бібліографічні описи публікацій вчених університету за всі роки їх діяльності. Ця БД дає можливість отримати відомості про науково-дослідну діяльність співробітників. Її структура відображає структуру Львівської політехніки. Завдяки їй можна прослідкувати розвиток наукової діяльності університету в цілому, чи окремого підрозділу, кафедри, або окремого працівника.

БД «Праці вчених Львівської політехніки» є основою для укладання зведеного покажчика-щорічника «Праці Національного університету «Львівська політехніка». До БД і, відповідно, до покажчика включаються бібліографічні описи монографій, підручників, навчальних посібників, довідників, методичних матеріалів, статей з журналів та збірників, опублікованих тез доповідей на конференціях, семінарах, симпозіумах, бібліографічних видань, інтернет-публікацій, авторефератів дисертацій, авторських свідоцтв і патентів, описи окремих науково-популярних газетних статей та рецензій. У покажчик вміщуються відомості про всі публікації авторів незалежно від місця видання та мови друку. Оскільки з'явився новий вид документів – електронні, вони також опрацьовуються і бібопис електронного ресурсу також розміщується в базі даних. Зокрема, бібліотека бібліографує видання, що розміщуються у Віртуальному навчальному середовищі (ВНС) університету.

Щороку обсяги інформації зростають. Це пов'язано із зростанням кількості публікацій. Авторські комплекси щорічно поновлюються і доповнюються бібліографічними описами нових публікацій. Якщо у 2007 році до бази було внесено 700 бібліографічних описів, то у 2015 – понад 8 тисяч.

Загальна кількість бібліографічних описів у БД «Праці вчених Львівської політехніки» на сьогоднішній день досягла 66 тисяч.

Працюючи у напрямку **архівування праць** вчених закладу, бібліотека з 2009 року розпочала ведення повнотекстової бази – інституційного репозитарію університету «Електронний науковий архів».

Його наповнення відбувається такими темпами – у 2009 електронний архів містив 1,5 тис. документів, то у 2015 – понад 30 тис. документів.

У 2012 р. розпочато процес приєднання з допомогою вбудованих гіперпосилань до бібліографічного опису документа в інформаційно-бібліографічній базі даних його повнотекстової електронної версії, розміщеної в електронному архіві. Це дає можливість користуватися в електронному вигляді потрібним документом, знайшовши його в електронному каталозі та забезпечує поширення доробку працівників Львівської політехніки не тільки у середовищі локальної мережі університету, а й у глобальній мережі Інтернет слідуючи світовим тенденціям розвитку відкритого доступу.

Основна мета ЕНА – забезпечення користувачам безперешкодного доступу до наукових праць у вигляді електронних матеріалів незалежно від місця знаходження користувача, а також пропаганда досягнень українських вчених, сприяння зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі, збільшення цитованості наукових публікацій.

З метою повнішого розкриття наукових досягнень видатних вчених Львівської політехніки у 1996 році було започатковано укладання **персональних**

показчиків, об'єднаних у серію «Біобібліографія вчених Львівської політехніки», в межах якої на сьогоднішній день видано 56 випусків [7]. Основне завдання створення цієї серії – це сприяння розкриттю та популяризації наукового та педагогічного доробку наукових шкіл університету, формування іміджу навчального закладу, збереження образу вченого для прийдешніх поколінь. По цим показникам можна дізнатися як розвивався певний науковий напрямок в університеті.

Одним із видів **ретроспективного бібліографування** праць вчених було видання у 2006 бібліографічного показника «Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 1991–2005 рр.» [8]. Він містить перелік праць, підготованих науково-педагогічними працівниками університету за 15 років незалежності України.

Публікації згруповано за типами та видами видань у три основні розділи:

- монографії, довідники, словники;
- підручники;
- навчальні посібники, конспекти лекцій.

У 2014 році вийшов друком наступний випуск цього бібліографічного показника, який відображає праці співробітників закладу за 2006–2013 рр. [9]. Видання згруповано у два розділи: наукові видання та навчальні видання. До обох випусків складено авторські показники.

Бібліотека працює в напрямку ретроспективного бібліографування праць вчених Львівської політехніки, використовуючи при цьому різні засоби їх представлення:

- віртуальні виставки, присвячені вченим університету, на сайті НТБ;
- повні бібліографічні списки праць видатних вчених, розміщених на сайті бібліотеки.

- ретроспективні бібліографічні покажчики, присвячені науковим школам університету.

У 2012 році видано бібліографічний покажчик «Видатні вчені-математики Львівської політехніки (1844–1939)», у якому відображено життєвий та творчий шлях видатних математиків і їх науковий доробок [10].

Бібліотека веде базу даних «**Історія Львівської політехніки**», яка є спробою зібрати та узагальнити численні друковані матеріали і бібліографічними засобами представити історію навчального закладу. Кожен розділ бази відображає певний період в історії розвитку Львівської політехніки.

Ця база даних є основою для створення бібліографічного покажчика з історії Львівської політехніки, який вийшов друком у 2014 р. [11]. Бібліографічний покажчик «Львівська політехніка в публікаціях» є своєрідною бібліографічною історією університету. Мета його – донести до читачів необхідну історіографічну і джерелознавчу інформацію.

Бібліотека працює в напрямку збору та накопиченню різноманітної фактографічної та ілюстративної інформації, що стосується історії навчального закладу, на підставі якої у 2014 році вийшов друком альбом «Львівська політехніка на фотографіях», у якому зібрано численні фотографії, які характеризують поступальний розвиток навчального закладу майже за 200-літню історію [12].

У 2016 році у бібліотеці було створено робочу групу, завданням якої є підготовка до друку ґрунтовного видання «Енциклопедія Львівської політехніки», яка буде висвітлювати історію навчального закладу. До енциклопедії будуть включатися статті, які будуть розкривати історію самого закладу, факультетів, кафедр та професорсько-викладацького складу за всю історію університету.

Краєзнавча бібліографічна діяльність є актуальним напрямом роботи бібліотек вищих навчальних закладів і існує об'єктивна необхідність її подальшого розвитку в контексті діяльності бібліотек у новому інформаційному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – Київ : Знання, 2007. – 502 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

2. Петрикова В. Краєзнавча бібліографія як одна із засад розвитку наукового краєзнавства України (20-ті роки ХХ ст.) / В. Петрикова // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2000. – Вип. 6. – С. 148–159.

3. Блажкевич А. Дослідження розвитку краєзнавчої бібліографії Галичини як об'єкт генезису регіонального наукознавчого руху наукової молоді / А. Блажкевич // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 27. – С. 371–383.

4. Смирнова Е. Особенности краеведческой деятельности библиотек вузов / Е. Смирнова // Бібл. форум України. – 2010. – № 3. – С. 23–25.

5. Львовский политехнический институт – отечественной науке и промышленности 1939–1949 гг. : библиогр. указ. / Львов. политехн. ин-т, Науч.-техн. б-ка. – Львов, 1949.

6. Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка» за 2009 рік : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Науч.-техн. б-ка; [уклад.: І. О. Войтович та ін.] ; за ред. О. В. Шишки, І. О. Белоус. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010. – 788 с.

7. Бібліографічні покажчики, видані бібліотекою // Белоус І. О. Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка»: [монографія] / І. О. Белоус, О. В. Шишка, Д. О. Тарасов ; Нац. ун-т «Львів.

політехніка» ; за ред. А. Г. Загороднього. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. – С. 170–182.

8. Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 1991–2005 рр. : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; уклад.: І. О. Белоус та ін. ; за ред. О. В. Шишки, І. О. Белоус. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2006. – 140 с.

9. Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 2006–2013 рр. : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; уклад.: І. В. Гамола та ін. ; за ред. О. В. Шишки, І. О. Белоус. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 280 с.

10. Белоус І. О. Видатні вчені-математики Львівської політехніки (1844–1939) :бібліогр. покажч. / І. О. Белоус ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка» , Наук.-техн. б-ка. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. –100 с. : іл.

11. Львівська політехніка в публікаціях (1844–2013) : бібліогр. покажч./ Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [уклад.: І. О. Белоус та ін.] ; за ред. І. Белоус, О. Шишки. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 692 с. : іл.

12. Львівська політехніка на фотографіях : альбом / Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Наук.-техн. б-ка ; за ред. Ю. Я. Бобала ; [уклад.: О. В. Шишка, Л. В. Жук ; редкол.: А. Г. Загородній (голова) та ін.]. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 272 с.